

ตุ่งปีใหม่

"ตุ่ง" มีลักษณะเป็นแผ่นส่วนปลายแขวนติดกับเสาห้อยเป็นแผ่นยาวลงมา วัสดุที่ใช้ทำตุ่งนั้นมีหลายอย่าง เช่น ไม้ สังกะสี ผ้า กระดาษ ใบลาน เป็นต้น ตุ่งเป็นสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในงานเทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีขนาด รูปร่าง และ รายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งแตกต่างกันไปตามความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่นด้วย

ความงามของตุ่ง อยู่ที่ลวดลาย และ สีเส้นที่แต่งแต้มประดิษฐ์ลงไปที่ผืนตุ่ง โดยจำแนกตามวัสดุที่ใช้ทำตุ่งดังนี้

ตุ่งผ้าทอ โดยทั่วไปมีขนาดกว้าง 15-50 ซม. ยาว 1-6 เมตร โครงสร้างประกอบด้วย ส่วนหัว-ตัว-หาง นิยมทอด้วยฝ้ายสีขาว มีลวดลายขิดสีดำและแดงเป็นเส้นพุ่ง อาจสอดสีอื่น ๆ เพื่อความสวยงาม

ตุ่งใย ใช้เส้นฝ้ายสีขาวมัดหรือถักคล้ายแมงมุมชกใย มีไม้ไผ่สอดเป็นโครงยึดเป็นช่วงๆ ทำด้วยวัสดุต่างๆ เป็นดอกไม้ หรือพู่ห้อย

ตุ่งกระดาษ เช่น ตุ่งไส้หมู ไส้ช้าง ตุ่งพญายอ โดยการนำกระดาษแก้วสีต่าง ๆ อย่างน้อยแผ่นละสี่มา รวมกัน พับไปมาแล้วตัดสลับไม่ให้ขาดจากกันเมื่อคลี่ออก และจับหางยขึ้นจะเป็นข้อพวงยาว ผูกติดกับไม้ยาวประมาณ 1 เมตร ปักตกแต่งหรือใช้ร่วมขบวนแห่ครัวทานเข้าวัดหรือปักเจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์

ตุ๊กกับงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่เมือง หรือประเพณีสงกรานต์ของชาวล้านนา ประชาชนจะ
ทำเครื่องสักการะ คือ รูป น้ำสั้มป่อย ตุ้ง และ ช่อตุ้งหรือตุ้ง อันเป็นเครื่องสักการะ มี 4 ประเภท คือ

1. ตุ้งเดี่ยว หรือตุ้งค่าคิง สำหรับบูชาแทนตนเอง
2. ตุ้งใส่หมู บูชาพระเจดีย์ พระธาตุทั้งหลาย
3. ตุ้งใจหรือตุ้งไชย ถวายบูชาพระพุทธรูป เพื่อสร้างความสวัสดีมีชัย
4. ช่อหรือธงชัย สำหรับปักเครื่องบูชาต่าง ๆ

ตุ้งจัดเป็นเครื่องสักการะของชาวล้านนาไทย มีตุ้งหลายชนิดที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น งานฉลอง หรืองานปอย
งานสืบชาติ หรือขบวนแห่ต่าง ๆ เป็นต้น แม้จนกระทั่งปัจจุบัน ตุ้งก็ยังมีหน้าที่สำคัญผูกพันกับความศรัทธา
ของชาวล้านนา นอกจากนั้นก็ยังมียุคใหม่ที่ใหม่เพิ่มเข้ามาได้แก่ การแห่แห่นหรือการประดับประดาเพื่อเฉลิม
ฉลองงานการท่องเที่ยว ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบที่ยิ่งใหญ่อลังการมากขึ้นไปอีก ดังเช่น การแห่ตุ้งพันวาใน
ขบวนแห่สรงหลวงที่ จ.ลำปาง และในขบวนแห่ต่างๆ เป็นต้น

ชาวล้านนาแต่โบราณมีคติความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงค์การทานตุ้งอยู่มาก ซึ่งเล่าสืบต่อกันมา หลายชั่ว
อายุคนดังตัวอย่างเล่าว่ามีกาเผือกคู่หนึ่งออกไปหา ๕ ฟองอยู่บนต้นไม้ เมื่อเกิดลมพายุ ไข่ทั้งหมดได้พลัดตกลง
มา ครั้นพ่อแม่มากเผือกกลับมาไม่เห็นไข่ของพวกตน ก็เกิดความโศกเศร้า จนตรอมใจตายแล้วได้ขึ้นไปอยู่บน
สวรรค์ ไข่ทั้งห้าใบต่างถูกไก่ เต่า พญานาค โค และคนชักผ่านำไปเลี้ยง จนเต็มโตเป็นชายหนุ่มทั้งห้าคน ต่าง
คนต่างก็มีจิตใจอยากบวช จึงบวชจนสำเร็จญาณและมาพบกันโดยบังเอิญ ทั้งห้าองค์มีความกตัญญูทเวที่ต่อผู้
ที่ให้กำเนิด จึงได้สร้างตุ้งถวายอุทิศให้ กะกุสันทะซึ่งไก่เป็นผู้เลี้ยงสร้างรูปไก่ โจนาคมนะรูปนาค กัสปะรูปเต่า
โคตมะรูปวัว และอริยะเมตตรัยรูปค้อนทุบผ้า เมื่อสร้างตุ้งเสร็จแล้ว ก็ทำถวายอุทิศ แต่ไปไม่ถึงผู้ให้กำเนิด กา
เผือกจึงต้องมาบอกให้ทำเป็นประทีปรูปดินกาจุดไปจึงจะอุทิศไปถึง ตุ้งสมัยก่อนของชาวเหนือ จึงสัมพันธ์กับ
พระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าองค์ การทำตุ้งถวายจึงเปรียบเสมือนตัวแทนสักการะของการแผ่กุศล กตัญญูทเวที่ไปถึงผู้มี
พระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว เราอาจเห็นตุ้งที่มีรูปไก่ยืนอยู่บนหัวตุ้งหมายถึงไก่ ส่วนลำตัวและใบของตุ้งแทนรูป
นาค ลวดลายต่าง ๆ เป็นตารางเกล็ด หรือสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน หมายถึงเต่า และส่วนประติษฐานเป็นรูปกลม
หมายถึงดาววหรือววนอกจากนี้ยังมีความเชื่อกันว่าวิญญาณผู้ตายนี้สามารถยึดหรือปีนป่ายตุ้งขึ้นสวรรค์ได้ ดัง
เรื่องเล่าว่า กาลครั้งหนึ่งมีนายพรานซึ่งเข้าไปล่าสัตว์ในป่านานนับสิบ ๆ ปี ผ่านไปที่วัดเห็นตุ้งที่แขวนอยู่โบก
สบัดสวยงามมาก เมื่อกลับมาถึงบ้านจึงได้ทำตุ้งขึ้นเพื่อที่จะไปถวายวัดบูชาพระประธาน ครั้นเมื่อเขาตายไป
ถูกตัดสินส่งลงนรก เนื่องจากไม่เคยทำความดีเลย มีแต่ฆ่าสัตว์ ยกเว้นแต่ทำตุ้งถวายวัดเท่านั้น เมื่อถูกตัดสินให้
ตกนรก ตุ้งผืนที่เขาทำนั้นได้มาพันดึงเขาให้พ้นจากนรก นำขึ้นสู่สวรรค์ได้ ชาวเหนือจึงมีความเชื่อว่า การถวาย
หรือทานตุ้งนั้นมีอานิสงค์หรือได้บุญอย่างมาก"ตุ้ง" ของชาวล้านนา มีลักษณะเป็นแผ่นวัตถุส่วนปลายแขวนติดกับ
เสาห้อยเป็นแผ่นยาวลงมา วัสดุที่ใช้ทำตุ้งนั้นมีหลายอย่าง เช่น ไม้ สังกะสี ผ้า กระดาษ ใบลาน เป็นต้น ตุ้งเป็น
สิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในการพิธีทางพุทธศาสนา โดยมีขนาด รูปร่าง และ รายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งแตกต่างกัน
ไปตามความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่นด้วยในปัจจุบันที่การสื่อสารไร้ขอบเขต

และมีการผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีของตุงแต่ละท้องถิ่น ทำให้เราสามารถพบจ้อและตุงบางชนิดในภาคอื่นของไทยได้ อาทิ ตุงตะขาบและตุงนางเงือก จ้อนำทาน เป็นต้นเก่าจังหวัดตอนบนของประเทศไทยเรานั้นสามารถพบจ้อได้สามแบบ และตุงอีกกว่าสิบหกชนิด คือ จ้อนำทาน จ้อช้าง จ้อ (ตุง) ร้อยแปด ตุงสามหาง ตุงแดง ตุงคำคิง ตุงขนนางผาน ตุงซ้อนกัม ตุงใบไม้ ตุงเรือ ตุงไชย (ตุงไฉย) ตุงไฉแม่มุม ตุงดอกบ๊อง/ตุงไฉ้หมู/ตุงไฉ้ช้าง ตุงพันวา ตุงตะขาบ/จระเข้/นางเงือก/เต่า ตุงเป้ง/ตุงสิบสองราศี ตุงราว/ตุงใจ ตุงพระภู และตุงกระด้างความงามของตุงจะวัดกันที่ลวดลาย และ สีเส้นที่แต่งแต้มประดิษฐ์ลงไปที่ผืนตุง โดยจำแนกตามวัสดุที่ใช้ทำตุงดังนี้

1. ตุงผ้าทอ โดยทั่วไปมีขนาดกว้าง 15-50 ซม. ยาว 1-6 เมตร โครงสร้างประกอบด้วย ส่วนหัว-ตัว-หาง นิยมทอด้วยฝ้ายสีขาว มีลวดลายขิดสีดำและแดงเป็นเส้นพุ่ง อาจสอดสีอื่น ๆ เพื่อความสวยงาม
2. ตุงไผ่ ใช้เส้นฝ้ายสีขาวมัดหรือถักคล้ายแมงมุมชักไผ่ มีไม้ไผ่สอดเป็นโครงยึดเป็นช่วงๆ ทำด้วยวัสดุต่าง ๆ เป็นดอกไม้ หรือพู่ห้อย
3. ตุงกระดาษ เช่น ตุงไฉ้หมู ไฉ้ช้าง ตุงพญายอ โดยการนำกระดาษแก้วสีต่าง ๆ อย่างน้อยแผ่นละสี่มารวมกัน พับไปมาแล้วตัดสลับไม่ให้ขาดจากกันเมื่อคลี่ออก และจับหงายขึ้นจะเป็นข้อพวงยาว ผูกติดกับไม้ยาวประมาณ 1 เมตร ปักตกแต่งหรือใช้ร่วมขบวนแห่ครัวทานเข้าวัดหรือปักเจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์

ตุ้กับงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ หรือประเพณีสงกรานต์ของชาวล้านนา ประชาชนจะทำเครื่องสักการะ คือ รูป น้ำสั้มป่อย ตุ้ และ ช่อตุ้หรือตุ้ อันเป็นเครื่องสักการะ มี 4 ประเภท คือ

1. ตุ้เดี่ยว หรือตุ้ค่าคิง สำหรับบูชาแทนตนเอง
2. ตุ้ใส่หมุ บูชาพระเจดีย์ พระธาตุทั้งหลาย
3. ตุ้ไชหรือตุ้ไชย ถวายบูชาพระพุทธรูป เพื่อสร้างความสวัสดีมีชัย
4. ช่อหรือช่อชัย สำหรับปักเครื่องบูชาต่าง ๆ

ตุ้จัดเป็นเครื่องสักการะของล้านนาไทย มีตุ้หลายชนิดที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น งานฉลอง หรืองานปอย งานสืบชะตาหรือขบวนแห่ต่าง ๆ เป็นต้น แม้จนกระทั่งปัจจุบัน ตุ้ก็ยังมืหน้าที่สำคัญผูกพันกับความศรัทธาของชาวล้านนา นอกจากนั้นก็ยังมืหน้าที่ใหม่เพิ่มเข้ามาได้แก่ การแห่แห่นหรือการประดับประดาเพื่อเฉลิมฉลองงานการท่องเที่ยว ตลอดจนมืการพัฒนารูปแบบที่ยิ่งใหญ่อลังการมากขึ้นไปอีก

ตุ้และจ้อที่ชาวบ้านนำมาเป็นเครื่องสักการะในเทศกาลสงกรานต์นี้มีชื่อเรียกกันต่าง ๆ กัน ปัจจุบันมื ตุ้น้อย จ้อน้อย ตุ้ไช ตุ้ไย ตุ้ดอกบัวง ตุ้เป้ง และตุ้พันหาง

1. **ตุ้น้อย** บางแห่ง เรียกตุ้หางเลี่ยม (หางแหลม) แต่โดยทั่วไปแล้ว จะเรียกว่าตุ้ ตุ้ประเภทนี้ทำ

ด้วยกระดาษสี (กระดาษว่าว) รูปทรงเป็นแผ่นยาวแคบ ตัดเว้าโค้งเป็นส่วนหัว ตัวและหางตุ้ ตัดแต่ง หรือ” ต้อง” เป็นลวดลายต่าง ๆ ส่วนบนปิดกระดาษเป็นเกลียวผูกติดกับปลายไม้ไผ่ที่เหลาเป็นก้านตุ้ บางครั้งจะผูกกับ กิ่งต้นมื่อ โดยผูกรวมกันหลายผืน จัดสลัปสี ตามแต่จะเห็นว่างาม ตุ้นี้ใช้ในพิธีทานเจดีย์ทราย ในวันเนา (วันที่ 14 เมษายน ของทุกปี)

2. **จ้อน้อย** คือ ธงรูปสามเหลี่ยม

ในเทศกาลวันสงกรานต์หรือ “ประเพณีปีใหม่เมือง” ของทางภาคเหนือ ผู้คนจะพากันไปทำบุญที่วัด สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การถวาย “ตุง” เป็นพุทธบูชา ดังนั้นในบริเวณวัดจึงเห็นธง หรือ ตุงที่มีลักษณะเป็นผืนสีเหลี่ยมผืนผ้ายาวแคบ ประดับอยู่บนยอดเสาไม้ไผ่ปักอยู่ตามหน้าโบสถ์ วิหารและเจดีย์ ส่วนในวิหารจะเห็นตุงแขวนประดับอยู่เช่นกัน นอกจากนี้บริเวณกองเจดีย์ทรายที่ชาวบ้านขนทรายมาก่อที่ลานวัดในพิธีทานเจดีย์ทรายนั้นก็จะเห็นตุงกระดาษขนาดเล็กสีต่าง ๆ แขวนติดกับกิ่งไม้หรือก้านไม้ไผ่ และยังมีตุงกระดาษสีขาวที่มีรูปราศีเกิดซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า รวมทั้ง “จ้อ” หรือธงรูปสามเหลี่ยมขายธงขนาดเล็กทำด้วยกระดาษสีต่าง ๆ ปักรวมกันอยู่เต็มกองเจดีย์ทราย

สงกรานต์ เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณคู่มากับประเพณีตรุษ จึงมีการเรียกรวมกันว่า ประเพณีตรุษสงกรานต์ หมายถึงประเพณีส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ คำว่าตรุษเป็นภาษาทมิฬ แปลว่าการสิ้นปี แต่ในปัจจุบันการเฉลิมฉลองในประเพณีสงกรานต์นั้นได้ละทิ้งความงดงามขอประเพณีในสมัยโบราณไปเกือบหมดสิ้น คงไว้เพียงแต่ภาพลักษณ์แห่งความสนุกสนานพิธีสงกรานต์ เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปสู่สังคมในวงกว้าง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อไป ในความเชื่อดั้งเดิมใช้สัญลักษณ์เป็นองค์ประกอบหลักในพิธี ได้แก่ การใช้ น้ำเป็นตัวแทน แก่กันกับความหมายของฤดูร้อน ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ ใช้น้ำรดให้แก่กันเพื่อความชุ่มชื่น มีการขอพรจากผู้ใหญ่ การรำลึกและกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ในชีวิตสมัยใหม่ของสังคมไทยเกิดประเพณีกลับบ้านในเทศกาลสงกรานต์ นับวันสงกรานต์เป็นวันครอบครัว ในพิธีเดิมมีการสงน้ำพระที่นำสิริมงคล เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสุข ปัจจุบันมีพัฒนาการและมีแนวโน้มว่าได้มีการเสริมจนคลาดเคลื่อนบิดเบือนไป เกิดการประชาสัมพันธ์ในเชิงการท่องเที่ยวว่า สงครามน้ำ เป็นภาพของการใช้น้ำเพื่อแสดงความหมายเพียงประเพณีการเล่นน้ำ[1]การที่สังคมเปลี่ยนไป มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่เข้าสู่เมืองใหญ่ และถึงวันสงกรานต์เป็นวัน "กลับบ้าน" ทำให้การจราจรคับคั่งในช่วงวันก่อนสงกรานต์ วันแรกของเทศกาล และวันสุดท้ายของเทศกาล เกิดอุบัติเหตุทางถนนสูง นอกจากนี้ เทศกาลสงกรานต์ยังถูกใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งต่อคนไทย และต่อนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

